SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1179

av Mirja Räihä (S)

Skyddsombudens tillträde till alla arbetsplatser

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att se till att skyddsombud får tillträde till alla arbetsplatser, även de som finns i hemmen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

En av Arbetsmiljöverkets rapporter visar att i hemtjänsten var de huvudsakliga arbetsmiljöbristerna följande:

- Arbetskrav och arbetsbelastning: främst höga arbetskrav (många arbetsuppgifter, stor arbetsmängd) i förhållande till personalresurserna.
- Resurser och arbetsutrustning: främst otillräckliga kunskaper om arbetsmiljörisker i arbetet samt brister när det gällde fordon eller bilar (till exempel otillräckligt antal).
- Systematiskt arbetsmiljöarbete: undersökningar och riskbedömningar av arbetsförhållandena genomfördes inte eller hade brister, framför allt arbetsförhållandena hemma hos enskilda brukare.

Rapporten har nu ett antal år på nacken men det har inte hänt något som skulle ha kunnat förbättra arbetsmiljön, det är nästintill tvärtom. Allt oftare behöver hemtjänsten vårda multisjuka äldre vilket ställer än högre krav på arbetsmiljön för de anställda.

I hemtjänsten och personlig assistans behöver det systematiska arbetsmiljöarbetet förbättras. Undersökningar och riskbedömningar av arbetsförhållandena genomförs inte eller är otillräckliga. I hemtjänsten handlar det i hög grad om arbetsförhållandena hemma hos brukarna. I biståndsbedömningarna av vad en person behöver, är personalens arbetsmiljö i det enskilda hemmet ofta inte tillräckligt tillgodosedd. Det leder till att hemtjänstpersonalen utför arbete under arbetsmiljömässigt oförberedda förhållanden. Arbetsmiljölagen och socialtjänstlagen gäller parallellt utan att någon av dem har företräde framför den andra. Genom inspektionerna har Arbetsmiljöverket dock kunnat konstatera att socialtjänstlagen ofta i praktiken ges företräde i hemtjänstens verksamhet. Brukarperspektivet dominerar. Rutiner för att det systematiska arbetsmiljöarbetet ska fungera i praktiken saknas eller brister. Detta gäller även personlig assistans. Arbetsmiljöverket anser generellt att alla aktörer inom detta område behöver bättre kunskaper om lagarnas inbördes förhållande.

Skyddsombud i hela landet gör ett viktigt arbete för att alla ska kunna vara trygga på jobbet. Eller man kan snarare säga att alla, som arbetar i Sverige, har inte tillgång till varken trygg fysisk arbetsmiljö eller skyddsombud som har tillträde till arbetsplatserna för att göra de så viktiga kontrollerna. I de tidigare rapporterna från Arbetsmiljöverket framgår det med tydlighet att biståndsbedömarna tar mindre hänsyn till Arbetsmiljölagen vilket även kan leda till att brukarna kan i verkligheten förbjuda skyddsombuden att fullfölja uppdraget med det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver förbättras. Tillbudsrapportering är ett annat förbättringsområde. Att rapportera och utreda de tillbud som uppstår i verksamheten är viktigt, eftersom tillbud kan vara tecken på olika allvarliga situationer och händelser som skulle kunna leda till olyckor.

De vanligaste orsakerna till de ofta allvarliga bristerna i det systematiska arbetsmiljöarbetet är:

- otillräcklig förståelse för och insikt om att systematiskt arbetsmiljöarbete är ett kvalitets- och ledningssystem som behöver vara integrerat i den dagliga verksamheten
- avsaknad av uppföljning på central ledningsnivå av att det systematiska

arbetsmiljöarbetet bedrivs och fungerar på alla nivåer i verksamheterna

- kunskapsbrister om det som arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön omfattar, vad arbetsmiljöreglerna kräver och vilka risker som finns i verksamheterna.

Samarbete mellan arbetsgivare och anställda är en annan viktig förutsättning för att man ska kunna skapa bra arbetsmiljöförhållanden. Skyddsombud som finns ute på olika arbetsplatser är viktiga aktörer i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöverket ser en skillnad mellan de arbetsplatser med väl fungerande samverkan och de arbetsplatser där skyddsombud saknas. Skyddsombudens roll i det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver därför stärkas.

Samtidigt har Sverige tillämpat hårda regler för dem som blir utslitna i sina arbeten. Det har inte varit självklart att få sjukpenning när kroppen väl har slitits ut genom åren. Att arbeta i någons hem är väldigt speciellt men kraven på god fysisk arbetsmiljö bor de vara lika höga som för t exempel för vård- och omsorgsboenden. Men verkligheten är många gånger annorlunda, hemtjänstpersonalen behöver arbeta många gånger i trånga utrymmen. Detta gäller framför allt hygienutrymmen i privata bostäder vilket kan leda till en större olycksrisk.

Arbetsplatsernas utformning och större risk för både arbetsolyckor och arbetssjukdomar är en realitet för många som arbetar i andras hem. Det är också en realitet att hemtjänsten har i dag i uppdrag att vårda allt sjukare människor i hemmet. De senaste decenniernas reformer inom sjukvård, äldrevård, och psykiatrisk vård har resulterat i att allt fler tar emot vård och stöd i sitt eget hem istället för på vårdinrättningar. Deras hem har då direkt blivit arbetsplats för många. Deras hem har blivit arbetsplatser där den personliga integriteten som argument nekas regionala skyddsombuden tillträde, med resultatet att många anställdas arbetsmiljö har blivit mycket svår att kontrollera och där arbetsmiljölagen slås ut. Det blir svårare till exempel att kontrollera om det finns de hjälpmedel som krävs. Eller om bostaden är möblerat på ett sätt att olyckor förhindras.

Alla har rätt till en trygg arbetsmiljö, och ifall att en privatperson vill göra sitt hem till andras arbetsplats och släppa in vårdpersonal genom dörren så får de också acceptera att ytterligare en person ges tillträde för att säkra arbetsmiljön.

I ljuset av detta bör det inte vara möjligt att, den som har fått en biståndsbedömning på hemtjänst eller personlig assistans, kan neka ett skyddsombude tillträde till arbetsplatsen för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Mirja Räihä (S)